

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Utfyllende informasjon til pressemelding 15.12.2022

Økt jordbruksinntekt for gjennomsnittsbonden i Nord-Norge i 2021.

Gjennomsnittsbonden i Nord-Norge fikk 20 prosent mer i jordbruksinntekt i 2021 enn året før. Gjennomsnittlig inntekt var kr 405 800 per årsverk

NIBIO utarbeider årlig Driftsgranskinger i jord- og skogbruk. Dette er en statistikk basert på regnskap og opplysninger fra tilfeldig utvalgte gårdsbruk fra hele landet. Totalt omfatter undersøkelsen 916 bruk i 2021. Denne meldingen omtaler resultatene fra 109 bruk i Nord-Norge, fordelt med 61 fra Nordland, 35 fra Troms og 13 fra Finnmark.

Hovedtendenser

- Økt lønnsomhet og bedret totaløkonomi
- Økte produksjonsinntekter og moderat kostnadsøkning
- Prisøkning på viktige produkter
- Økning i familiens nettoinntekt
- Redusert gjeldsandel

De viktigste resultatmålene er nærmere forklart bakerst i denne meldingen. Som en forenkling brukes **jordbruksinntekt** for resultatmålet **vederlag til alt arbeid og egenkapital**.

Tabell 1 viser 21 prosent økning av driftsoverskudd, 20 prosent høyere jordbruksinntekt per årsverk og 19 prosent høyere nettoinntekt for brukerfamilien enn året før. Andelen gjeld var 4 prosentpoeng lavere i 2021 enn året før.

Gjennomsnittsbonden i Nord-Norge hadde kr 108 300 høyere driftsoverskudd enn landsgjennomsnittet, mens jordbruksinntekt per årsverk var kr 2 700 høyere enn landsgjennomsnittet.

Nettoinntekten til gårdbrukerfamilien i Nord-Norge er derimot kr 233 900 lavere enn landsgjennomsnittet. Dette skyldes særlig at bønder i Nord-Norge hadde kr 259 200 mindre i inntekt fra lønnet arbeid utenom gården enn landsgjennomsnittet. Lønnsinntektene økte med 6 prosent Nord-Norge, mens de økte med 4 prosent for landsgjennomsnittet.

Jordbrukets andel av gårdbrukerfamiliens samlede inntekt var 57 prosent i 2021, 3 prosentpoeng høyere enn året før. Samme beregning inkludert skogbruk og tilleggsnæring viser at gårdens andel av samlet inntekt var 62 prosent i gjennomsnitt, 1 prosentpoeng høyere enn året før.

Gjeldsandelen var 55 prosent i Nord-Norge sammenlignet med 46 prosent for landsgjennomsnittet. Det vil si at bønder i Nord-Norge har finansiert en større andel av eiendelene på gården med lån enn landsgjennomsnittet. Gjeldsandelen er redusert med 4 prosentpoeng for bønder i Nord-Norge, og 2 prosentpoeng for landsgjennomsnittet.

Tabell 1. Gjennomsnitt for alle driftsgranskingsbruk i Nord Norge.

	2021	Endring fra 2020	% endring
Driftsoverskudd jordbruket, kr	664 100	+ 116 700	21
Jordbruksinntekt per årsverk, kr	405 800	+ 66 500	20
Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt, kr	1 036 800	+ 163 700	19
Gjeldsandel, prosent	55	-4	

Driftsformer

De viktigste driftsformene (produksjonene) i landsdelen er representert med 64 deltakerbruk med driftsformen kumelk, 22 med driftsformen sau og 9 bruk med driftsformen geitemelk. I tillegg deltok 14 bruk med andre driftsformer, og kombinasjoner av driftsformer, hvor det er for få deltakerbruk til å kunne presentere gjennomsnittstall. De tre viktigste driftsformene hadde ulik størrelse, timeforbruk og økonomisk resultat. Men alle tre hadde betydelig bedring av økonomisk resultat.

Tabell 2. Driftsformer i Nord Norge, 2021

	Kumelk		Sau		Geitemelk	
		% endring		% endring		% endring
Antall deltakerbruk	64		22		9	
Antall årskyr	29,4	+ 1				
Antall vinterfôra sau			171	- 9		
Antall årsgeiter					130	+ 2
Jordbruksareal, dekar	555	+ 2	338	- 6	198	+ 2
Timeforbruk jordbruk	4 008	+ 1	2 403	- 3	2 741	+ 8
Driftsoverskudd, kr	808 300	+ 22	308 600	+ 39	483 000	- 6
Jordbruksinntekt per årsv., kr	412 500	+ 22	281 900	+ 24	415 400	- 14
Nettoinntekt, kr	1 107 900	+ 22	749 000	+ 23	666 300	- 15
Gjeldsandel, i prosent	59		33		60	

Driftsformen kumelk bedret økonomisk resultat betydelig.

Driftsformen kumelk er den klart største og viktigste jordbruksproduksjonen i Nord-Norge. For disse brukene viser driftsgranskningene økt lønnsomhet i 2021. Målt som jordbruksinntekt per årsverk var økningen på kr 75 100 til kr 412 500. Dette er en økning på 22 prosent. Driftsoverskuddet økte med kr 143 200 fra 2020 til kr 808 300 i 2021. Også i 2020 økte lønnsomheten for denne produksjonen. I 2021 er økt pris på levert melk hovedårsaken til økte produksjonsinntekter. Melkeprisen, uten tilskudd, økte med 58 øre per liter. Økning i kjøttpris for leverte slakt, og økning i produksjonstilskudd er to andre viktige årsaker til at samlet produksjonsinntekt økte med 10 prosent. Dette kombinert med en moderat kostnadsøkning, særlig på variable kostnader, er årsak til økt lønnsomhet i jordbruket. Også gårdbrukerfamiliens nettoinntekt økte. Høyere jordbruksinntekt er hovedårsaken også til økt nettoinntekt. Jordbrukets andel av familiens samlede inntekter økte med 2 prosentpoeng til 63 prosent. Gjeldsandelen for brukene med driftsformen kumelk ble redusert med 3 prosentpoeng til 59 prosent.

Tabell 3 viser gjennomsnittstall for driftsformen kumelk for bruk med ulik størrelse på jordbruksarealet.

Tabell 3. Kumelk, størrelsesgrupper dekar innmark

	200-299 daa	300-499 daa	Over 500 daa
Antall deltakerbruk	10	22	31
Jordbruksareal, dekar	254	402	773
Årskyr	14,2	21,9	40,3
Timeforbruk jordbruk	3 145	3 795	4 451
Driftsoverskudd, kr	463 900	677 400	1 026 400
Jordbruksinntekt pr årsverk, kr	348 700	382 100	448 600
Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt, kr	1 090 200	968 900	1 238 700
Gjeldsandel, prosent	34	50	65

Tabellen viser at alle tre lønnsomhetsmålene (driftsoverskudd, jordbruksinntekt pr. årsverk og nettoinntekt) gjennomsnittlig driftsoverskudd og gårdbrukerfamiliens nettoinntekt er størst i gruppen med de største brukene. Men de største brukene har også størst gjeldsandel. Dette på grunn av at de forholdsvis store investeringene, som har skjedd på de større brukene, i stor grad er finansiert med lån.

Alle tre gruppene hadde høyere driftsoverskudd, jordbruksinntekt per årsverk og nettoinntekt i 2021 sammenlignet med 2020. Gruppen med de minste brukene hadde størst økning i nettoinntekt, mens gruppa med de største brukene hadde størst økning i driftsoverskudd og jordbruksinntekt per årsverk.

Gjeldsandelen økte med 2 prosentpoeng for gruppene med små og mellomstore bruk. For gruppen med de største brukene ble gjeldsandelen redusert med 5 prosentpoeng til 65 prosent.

Tallene ovenfor er basert på forholdsvis få bruk i hver gruppe, noe som gjør gjennomsnittstall for det enkelte år, og for utvikling fra år til år, sårbar for tilfeldige hendelser på enkeltbruk og utskifting av bruk.

Økt lønnsomhet for bruk med driftsformen sau.

Driftsoverskudd, jordbruksinntekt per årsverk og nettoinntekt for driftsformen sau, vist i tabell 2, økte betydelig i 2021. Driftsoverskuddet økte med kr 86 400 eller 39 prosent til kr 308 600. Dette skyldes økte produksjonsinntekter kombinert med omtrent uendrede kostnader. Jordbruksinntekten per årsverk ble kr 281 900, opp kr 55 200 eller 24 prosent fra forrige år.

Sauekjøttproduksjonen har siden 2017 slitt med overproduksjon og dermed lave priser på sau- og lammekjøtt. Dette har også ført til lave verdier på buskap i balansen. Men i 2021 økte prisene og balanseverdien av dyrene. Gjennomsnittlig pris for sau- og lammekjøtt, uten pristilskudd, økte med kr 5,46 per kg til kr 44,02 i 2021. Selv om antall sau gikk noe ned, medvirket prisøkningen til at samlet produksjonsinntekt økte med kr 82 400 (+ 8 %) til kr 1 148 500. I tillegg ble kostnadene redusert med kr 4 000, slik at driftsoverskuddet økte med kr 86 400. Tabell 2 viser at gårdbrukerfamiliens nettoinntekt var kr 749 000 i 2021. Dette er en kraftig økning på kr 142 100, eller 23 prosent, fra året før. Økte jordbruksinntekt, samt økte lønnsinntekter og kapitalinntekter er årsaken til økt nettoinntekt.

Med en forholdsvis lav gjeldsandel på 33 prosent, og et privat forbruk som er godt tilpasset inntekten, er sauebrukene økonomisk solide.

Med bare 22 driftsgranskingsbruk med sau fra Nord-Norge er gjennomsnittresultatene sårbare for spesielle forhold på enkeltbruk og utskifting av deltakerbruk. Tallene for sauebruk fra hele landet, til sammen 123 bruk, viser også økonomisk framgang siste år. Driftsoverskuddet ble kr 257 300, og jordbruksinntekt per årsverk kr 243 900 for landsgjennomsnittet.

For de nordnorske sauebrukene var jordbrukets andel av familiens samlede inntekt 38 prosent, ett prosentpoeng lavere enn året før. Saueholdet i landsdelen drives med ganske forskjellig intensitet fra gård til gård. På en del mindre bruk har saueholdet mer karakter av livsstil, og som tilleggsnæring til lønnet arbeid. På andre bruk er saueholdet hovedinntektskilde for familien. Dette vises ved at det er stor variasjon i økonomisk resultat fra bruk til bruk. Rovdyrbelastningen, som varierer fra område til område, medvirker også til variasjon i resultatet.

Utskifting av deltakerbruk med driftsformen geitemelk gjør beregningen av økonomisk resultat usikker.

Få bruk med driftsformen geitemelk, kombinert med utskifting av noen bruk fra 2020 til 2021, gjør direkte sammenligning mellom årene vanskelig. Tabell 2 viser at driftsoverskuddet i 2021 var kr 483 000. Dette er kr 32 000 (6 prosent) nedgang fra 2020. Timeforbruket var større i 2021 enn i 2020. Dette førte til at nedgangen i jordbruksinntekt per årsverk ble prosentvis større enn for driftsoverskudd. Jordbruksinntekten i 2021 ble kr 415 400, 14 prosent lavere enn året før. Nedgangen i driftsoverskudd og jordbruksinntekt skyldes for en stor del utskifting av deltakerbruk. Dette illustreres med at en sammenligning av de 9 brukene som deltok både i 2020 og 2021, viser en økning på henholdsvis 19 prosent for driftsoverskudd og 5 prosent for jordbruksinntekt per årsverk.

Gårdbrukerfamiliens nettoinntekt ble kr 666 300. Dette er kr 113 600 mindre enn i 2020. Sammenligning mellom de 9 brukene som var med begge år, viser 18 prosent økning. Gjeldsandelen var 60 prosent, 14 prosentpoeng lavere enn i 2020.

Tallene for geitebruk fra hele landet har i hovedsak samme utvikling som de nordnorske. Men det er få bruk også bak dette gjennomsnittet, og utskiftingen av bruk fra Nord-Norge påvirker også landstallene.

Jordbruksfradrag

En del av inntektene i jordbruksoppgjøret blir gitt som direkte fradrag på skattemeldingen i form av et særskilt jordbruksfradrag. Maksimalt jordbruksfradrag var i 2021 kr 190 400, uendret fra året før. For å oppnå maksimalt fradrag måtte skattemessig jordbruksinntekt være over kr 354 211.

26 av de 109 driftsgranskingsbrukene fra landsdelen oppnådde ikke fullt jordbruksfradrag. Gjennomsnittlig fradrag var kr 169 500. Dette er kr 1 300 mindre enn året før. Under forutsetning av full skattemessig uttelling av jordbruksfradraget, utgjør dette kr 36 300 i spart skatt. Omregnet til inntekt utgjør skattereduksjonen kr 60 300 per bruk, forutsatt 39,8 prosent marginalsatt. Jordbruksfradraget øker jordbruksinntekten per årsverk med kr 32 600, kr 600 mindre enn i 2020.

Nettoinvestering og leasing

Gjennomsnittlig nettoinvestering (som er brutto investering fratrukket avskrivning, investeringstilskudd og frasalgs) for de nordnorske brukene var i 2021 kr 155 700. Dette er omtrent det samme som i 2020. Det var mest investering i driftsbygning i 2021.

Gjennomsnittlig nettoinvestering for hele landet var kr 136 500. Det er kr 24 900 mindre enn i 2021.

Nettoinvestering viser imidlertid ikke «investeringer» som gjøres via leasing. Leasing i landbruket har økt kraftig de senere årene. Det er særlig populært å lease maskiner og redskap. I regnskapet kommer leasing som kostnad på næringen direkte. Verdien av leaset driftsmiddel vises ikke i balansen. Ved tradisjonelt kjøp av driftsmiddel kommer verdien i balansen, og den årlige verdireduksjonen (avskrivning) kommer som kostnad. Hvis investeringen er finansiert med lån, kommer dette med som gjeld, mens renteutgiftene kommer med i beregningen av jordbruksinntekt og nettoinntekt.

Bønder i Nord-Norge har flere år hatt større kostnader til leasing enn bønder i andre deler av landet. I 2021 var gjennomsnittskostnaden for leasing av maskiner i Nord Norge kr 129 000, kr 8 600 (7 prosent) mer enn året før. For landsgjennomsnittet var kostnaden til leasing maskiner kr 68 100, kr 3 500 mer enn året før.

Som mål på økonomisk resultat i jordbruket og totaløkonomi brukes fire resultatmål:

Driftsoverskudd er produksjonsinntekter minus kostnader. Det er den godtgjørelsen familien har for eget arbeid og for egen og lånt kapital i næringen.

Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk forteller hva jordbruket gir i vederlag til eget og leid arbeid, og til avkastning på egenkapital i gårdsdrifta. Rentekostnad på lånt kapital i jordbruksnæringen er da trukket fra. Et årsverk er 1 845 timer. Dette resultatmålet er sentralt under jordbruksforhandlingene mellom staten og bøndenes organisasjoner. I denne meldingen omtales dette resultatmålet som **jordbruksinntekt per årsverk**.

I tillegg presenteres tall for gårdbrukerfamiliens **nettoinntekt**. Dette er familiens (bruker, ektefelle/samboer og barn under 17 år) samlede inntekter fra jordbruk, annen næringsvirksomhet, lønn, pensjoner, renter med mer, fratrukket utgifter til renter og kår.

For å belyse gårdbrukerfamiliens økonomiske soliditet brukes **gjeldsandelen** som mål. Den viser hvor stor prosentandel av gårdbrukerfamiliens samlede eiendeler som er finansiert med lånt kapital.

Nærmere opplysninger på ligger på nibio.no

Kontaktpersoner i NIBIO

Øyvind Hansen

NIBIO, Bodø

Telefon: 90 27 94 50

E-post: oyvind.hansen@nibio.no

Siv Karin Paulsen Rye

NIBIO Trondheim

Telefon: 91 16 28 65

E-post: siv-karin-paulsen.rye@nibio.no